

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

předvánoční období je pro mnoho z nás časem rozjímání, fantazírování a možná i plánování velkých změn blížícího se přelomu roku. Rádi plánujeme, kam bychom chtěli, aby se naše životy v budoucnu ubíraly, nebo si dokonce necháváme předpovídat, jaké velké změny nás čekají. Na rozdíl od mnohých věšteckých předpovědí máme k dispozici i empirická data, která popisují možné budoucí scénáře na základě dlouhodobého vývoje. Pojďme nechat fantazii plynout a zkusme společně nahlédnout do blízké budoucnosti v takové podobě, jak ji hodnotí nejrůznější vědecké výzkumy pro případ, že by se chování lidstva směrem k planetě Zemi nijak výrazně nezměnilo (několik takových vizí nabízejí odkazy v článku na str. 3).

Z obsahu tohoto čísla:

Výměnné výsadby letošního podzimu...	2
Netýkavka malokvětá a žláznatá.....	2
Poslední varování.....	3
Odpadky pro Ježíška.....	4
Tenhle článek nečtěte,.....	5
Příkrmování ptáků (nejen) pro.....	6
Proč hynou naše lesy?.....	6
Aktuálně z projektu Vědomá žena.....	7
Když se dva perou.....	7
O Kalvárii: když čas byl, je a poskočí.....	8
Hurá na výlet s Enviroskopem - 18.....	10
Setkání v restauraci.....	10
Večer s dokumentem - 58. díl.....	11
Ochrana saproxylického hmyzu.....	14
Zlatý klíč, břízy a sté výročí českého.....	15
Prosinec očima Jirky Wagnera.....	16
Úvahy K. Klostermanna o bezcitnosti....	17
Fotominifejeton - O kouzlu Vánoc.....	18
Nad jedním grafem.....	18
Bezobalové vaření.....	19

Číslo naznačují, že světová populace bude v polovině století čítat něco kolem 10 miliard lidí. „Životní úroveň“ společně s materiální spotřebou dramaticky poroste. Stejně tak, jako globální teplota, spotřeba potravin a s ní související devastace zemědělské půdy a všech přírodních ekosystémů. Zanedlouho začne být mnoho ukazatelů přírodních zdrojů limitujících pro

další rozvoj lidské populace a nastane jejich vyčerpání. Pravděpodobně dojde k masivnímu stěhování národů, konfliktům o základní lidské potřeby a kolapsu ekonomického systému. Možnost žít v relativní harmonii jako doposud bude nejspíše na dlouhou dobu nenávratně ztracena.

Zdá se vám tato apokalyptická vize málo pravděpodobná? Možná. Ale možná také, že jsme blíže, než bychom si byli ochotni připustit. Dokážeme si ve svých fantaziích představit, jak naši společnost budou hodnotit ti, kteří přijdou po nás? Ti, kterým bude jasné, že jsme tohle všechno věděli, a skoro nic jsme s tím neudělali? Stále je možnost to tak nenechat...

Nebuďme pasivní, i když zatím „můžeme“. Váš Kompost. -jj-

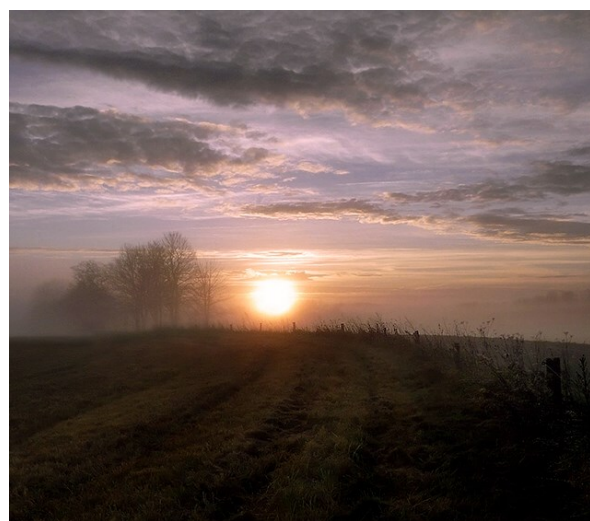

Foto Břetislav Kocek

Ohlédnutí

Výměnné výsadby letošního podzimu

Již s několika lidmi jsem se shodl, že výsadba stromů je jednou z nejvíce naplňujících činností, kterou můžete ve prospěch přírody dělat. Má svůj symbolický potenciál, o čemž jsme se mohli přesvědčit při letošních výročních výsadbách lip, ale i svůj konkrétní dopad. Darujeme budoucnost něčemu, co tu bude možná déle než my sami, a svým střípkem nahrazujeme ekologické škody způsobené naší společností. Když tohle všechno spojíme ještě s pobytem v krásném pošumavském prostředí a komunitním potenciálem výpomoci na střídačku v různých lokalitách, výsledkem jsou nezapomenutelné chvíle a nově vzniklé prvky zeleně v krajině.

O dvou sobotách 20. a 27. října jsme se sešli nedaleko Zahorčic a přidali ruku k dílu při výsadbách ovocných a listnatých stromů a jedlých keřů na soukromých pozemcích. Akce byla podpořena financemi Nadace Partnerství z grantového programu Zelené oázy (viz [zde](#)) a měla za cíl zvýšit retenční kapacitu svažitých lučních pozemků. Svou novou šanci dostaly sazenice jabloní, hrušní, třešní, slivoní, merunek, mišpulí, moruší, jedlých kaštanů, oskeruší... Celkem v počtu zhruba 60 ks. O druhém sobotě přišly na řadu jedlé keře (svída, dřín, líska, hloh, brslen, dříšťál, myrobalán, trnka...) v počtu přes 40 ks. Obě výsadby probíhaly v harmonické krajině mezi obcemi Zahorčice a Švejcarova Lhota, na dohled od vrchu Kbí. V místech, kde by měl mít své zázemí chystaný projekt "lesní školy" (navazující na dosud působící lesní školu Remízek). Při výsadbě byl kladen důraz i na širší souvislosti - původ odrůd některých dřevin a jejich umístění na lokalitách vzhledem k odolnosti a k maximálnímu možnému efektu zadržování vody. Součástí projektu je rovněž výsev "květnatých luk" (viz [zde](#)) navyšujících druhovou rozmanitost porostů a potravní nabídku pro hmyz, zejména motýly.

Foto Martin Chvosta

Ve volných chvílích jsme mohli obdivovat nejen malebné okolí, ale i třeba svépomocí zbudovanou tůňku v povodí Nihošovického potoka. Ta má určitě potenciál vytvořit útočiště nejen pro obojživelníky mezi zemědělsky využívanými pozemky.

Po dvou a půl letech od vsazení 66 stromků do větrolamu západně od Strakonice jsme se na tomto místě sešli opět organizovaně (po víceméně individuálních předchozích pěstebních zásazích) v sobotu 3. listopadu. I přes výborný výsledek této výsadby (přežilo kolem 60 stromků) bylo nutno doplnit ojedinělé výpadky. Navíc se nám podařilo "adoptovat" několik na místě uchycených semenáčků (doubků, ořešáků...), které jsme tímto přijali do péče a započali s jejich ochranou proti okusu - ten v těchto místech představuje největší zátěž. Na místo několika uhynulých jabloní byly zasazeny jiné ovocnáče (třešně, švestky) včetně experimentálních semenáčků z nedalekých zahrad.

Chtěli bychom touto cestou poděkovat všem, kteří se na výsadbách podíleli a také těm, kteří poskytli zdarma další sazenice nad rámec projektu. -jj-, **Martin Chvosta**

Netýkavka malokvětá a žláznatá v roce 2018

Blíží se konec roku, je tedy čas napsat pravidelné "hlášení" o invazní rostlině netýkavce, jak to s ní tady u nás pokračuje. Letošek se vyznačoval podmínkami pro jiné rostliny doslova strašidelnými, ale pokud jde o ni, nijak zvlášť jí sucho nevadilo. A to i přesto, že má radši vláhu a že v deštivých rocích je jí vždycky více. Takhle to bylo jak s netýkavkou malokvětou v lesích, tak s žláznatou podél vodních toků, dalo se to po zkušenostech z dřívějšíka předvídat a nijak to nepřekvapilo. Nic zvláštního nebylo ani na tom, že se tentokrát příliš neuplatnila mšice, na rozdíl od vlhčího roku 2016 (viz [zde](#)), kdy napadla netýkavku vysloveně plošně.

I tak bylo velmi zajímavé procházet Kuřidlo, Kalvárii a další místa s výskytem této invazní rostliny a dívat se, jak to tam letos vypadá. Našla se území, kde nebyla netýkavka malokvětá vůbec, jinde byly naopak souvislé porosty. A pokud jde o námi kontrolovaná území, bylo to tentokrát s jejím vytrháváním snadné, protože stačilo několik málo hodin a bylo hotovo. Na Kalvárii, stejně jako loni, se o to zasloužil jeden z členů spolku Ledňáčky, za což jsme

mu byli velmi vděční. A na Kuřidle se nás vystřídalo pět. Zde byl netýkavkou, tak jako obvykle, poměrně silně zarostlý smrkový les sousedící s tím "naším". Vytrhávali jsme tedy hlavně na jejich hranici, aby to vetřelec neměl při vystřelování semen tak blízko k náprstníkům a dalším původním rostlinám.

Opakovaně se setkáváme s názorem, že netýkavka malokvětá není oproti např. bolševníku velkolepému tak dalece nebezpečná a navíc že zásahy proti ní jsou marnou snahou, protože už má svá semena rozšířená prakticky všude. To můžeme z našich zkušeností potvrdit, že jsou jí plné lesy, a jakmile je příznivý rok, je to hned poznat. Ovšem na Kuřidle i na Kalvárii se s vytrháváním netýkavky začalo už před lety, v době, kdy zde byl panem Václavem Chánem podchyten její první výskyt. A tak stálo za to se na tyto lokality pravidelně vracet a "držet ji na uzdě". Také i proto, že netýkavka vysílá do země látky nepříznivé pro ostatní druhy. Jistě, možná by se zde vzácné rostliny udržely i tak, ale byl by to risk. V době, kdy pan Chán s myšlenkou na vytrhávání přišel, byla netýkavka na rychlém vzestupu a dalo se pozorovat, jak vytlačuje dokonce i kopřivu a jiné druhy, u kterých by člověk vyklizení pozic zrovna nečekal. Není tedy divu, že se pan Chán o naše strakonické lokality bál a že jsme mu my ostatní chtěli v jejich ochraně pomáhat. Zda se podobné práce rozběhly i někde jinde, nepovedlo se nám dosud zjistit. Velmi by nás to zajímalo - také i proto, že naše zkušenosti a názory jsou laické a uvítali bychom zejména informace od botaniků.

Řeklo by se, že by v přírodní rezervaci stejně neměla semena netýkavky kde klíčit, protože je to tam už obsazené trsy trav, bažankou aj., a tak by neměla přístup k půdě. Nějaké to holé místo se tam ale vždycky najde, a tak nám záleží na tom, uchytí-li se tam netýkavka, nebo se tam vysemení některý z původních hájových druhů. Krásně je to vidět na Kalvárii, kde rok od roku přibývá např. konvalínek nebo kokoříků, ale i netýkavky nedůtklivé (což je naše původní netýkavka a nemá na rozdíl od té zavlečené tendenci k agresivitě). Podobné je to i na Kuřidle, že se tam vzácným druhům daří. Zrovna letošní rok nás v tomhle směru mile překvapil, protože při naší první jarní návštěvě lokality nás kousek nad spodní přístupovou cestou vítal (tehdy ještě nerozkvetlý) dokonce i nový náprstník. Dříve tam nerostl, jeho stanoviště je o mnoho výše, a tak jsme takový nález opravdu nečekali.

Víme o územích, kde dokázala netýkavka některé lokality s původními druhy úplně zničit - například na Berounsku v okolí Srbska. Podle svědectví bioložky RNDr. Jitky Horáčkové, Ph. D. z PŘF UK zde na mnoha plochách stále ještě roste bohatá hájová květena s orchidejemi, kdežto na srovnatelných místech, kde došlo před čtyřiceti lety k prvním výskytům netýkavky malokvěté, vzácné druhy vymizely (přičemž tyto plochy pravidelně zarůstají netýkavkou po způsobu monokultury). Jsme tedy rádi, že u nás se nic podobného nestalo. A také nám jde o to, abychom při botanických procházkách pro veřejnost tady u nás ukazovali vzácné porosty v plné kráse, neochuzené a nezarostlé netýkavkou. Jak je uvedeno v publikaci J. Jersákové a P. Kindlmanny „Zásady péče o orchidejová stanoviště“ (2004), je vytrhávání jednou z osvědčených a doporučených možností managementu takových lokalit a nedochází k němu na konkrétních místech jen proto, že není dostatek dobrovolníků (případně financí na placené práce).

Pravidelně chodíme kontrolovat i ta místa na Kuřidle, kde roste chráněná okrotice. Proti netýkavce se tam zasahovat nemusí, protože se tam zatím neobjevuje. A pokud jde o místa s jejím masivním výskytem, tam netrháme - jednak by to nebylo v našich silách, jednak jde obvykle o smrkové monokultury, kde netýkavka tak nějak "nemá co zkazit" a spolu s ostružinami aj. aspoň pomáhá udržovat stín a vláhu.

Zajímali jsme se také o to, je-li netýkavka léčivá. Podle internetu se zdá, že žláznatá ano, malokvětá ne - viz [zde](#). Doufejme, že nyní, kdy na ni už příroda začíná více reagovat, se její výskyt ustálí a stane se z ní takový druh, který se s ostatními snese.

-ah-

Překopávky

Poslední varování

Pointa následujícího článku je vlastně jedním z hlavních důvodů, proč jsme se pustili do tvorby našeho časopisu. Jsme si plně vědomi nepříznivého vývoje stavu naší planety vinou člověka a přáli jsme si, aby se nejen tyto informace dostávaly k více lidem. Snad největším rozčarováním a zároveň velkou neznámou i velkou výzvou je pro nás zatím odpověď na otázku, proč tak závažné zprávy zajímají tak nepatrný zlomek lidí a proč tak málo z nás je schopných se podle nich chovat.

Pokud můžeme v několika málo posledních letech sledovat v informovanosti o těchto

Netýkavka v porostu na Kuřidle, foto -ah-

věcech nějaký pokrok, pak určitě v tom, že se díky stále hustější informační síti rychlost jejich šíření zvětšuje a mají tak šanci oslovit větší množství lidí. Ať už naši reakci na fakta považujeme za dostatečnou, či nikoli, dnes se zkrátka o nepříznivém stavu životního prostředí mluví daleko nejmíc v historii. A není to jen důsledek lepšího přístupu k informacím. Na vině je samozřejmě především tristní stav naší planety sám o sobě.

V posledních měsících se závažné a výstražné zprávy objevily hned v několika důvěryhodných zdrojích a bez nadsázky můžeme říci, že po dlouhých letech, kdy byly vcelku úspěšně ignorovány, prozatím získávají alespoň "oficiální" rozměr. Jak s nimi naloží klíčové instituce a politici, je prozatím otázkou.

Velká část zpráv se týká fenoménu globální změny klimatu. Zatímco jsme posledních několik dekad (zbývajících k méně bolestným změnám) vyplývali na diskuzi o tom, zda se planeta otepluje kvůli nám, nyní se skutečnost zdá být děsivější. Nová klimatická zpráva OSN (přetlumočená např. [zde](#)) už ani tak nedává plané naděje na celkovou záchranu, jako spíš na výběr mezi velmi radikálními změnami a katastrofou. Navíc připomíná něco, co zatím zaznívá pouze zřídka. Čím vyšší bude celkový nárůst globální teploty, tím významnější následky budou mít stále menší další přírůstky. V zajímavých souvislostech se nad věcí zamýšlí [tento článek](#), který například hodnotí naprostou netečnost českých médií v této oblasti.

Foto CCO

A i když v temném tunelu občas problesknou hodnoty a názory tzv. postmaterialismu, k zastavení rozjetého nákladního vlaku máme zatím vcelku nicotné prostředky. Nacházíme se v poměrně zvláštní schizofrenní situaci. Na jedné straně víme, že se blíží obrovský průšvih, na druhé straně nevíme, jak přinutit veřejnost a politiky, aby s těmito informacemi začali adekvátně nakládat. Na jedné straně známe řešení problému, na druhé straně neznáme způsob, jakým ho uvést do praxe.

Poněkud břitce hodnotí naši situaci [toto pojednání](#). Upozorňuje na jednu velmi závažnou skutečnost - naprostou převahu ekonomie nad vědeckými poznatky. Diktatura peněz je nejen tolerována, ale napříč společnostmi kvitována a vyžadována. Globální důsledky a možný kolaps ekosystémů se totiž zdají být (zatím) příliš vzdálené, podobně jako infarkt po třiceti letech nezřízeného života.

Proč tomu tak je? Povšechnou, ale vcelku výstižnou odpověď můžeme hledat v psychoanalytickém pohledu na věc. Hřebíček na hlavičku uhodil psycholog Dalibor Špok ve svém [zamýšlení](#), kde za "viníka" současného stavu označuje fenomén vytěsnění. Všechny výše uvedené informace jsou k dispozici všímavým lidem v takové formě a množství, jako nikdy dříve. "A co děláme my? Zabýváme se pseudokauzami mediálního průmyslu, konzumujeme dále (reklamu, potěšení, cestovatelské zážitky, zboží) a tím dále drancujeme planetu", je zde doslova uvedeno. Autora článku, podobně jako mě, zaráží, na jak lehkou váhu tuto situaci bereme, jak o ní vůbec neuvažujeme, jak ji nepovažujeme ani za problém, hodný osobního zamýšlení.

Pravděpodobně jsme ještě nedosáhli bodu, kdy se nás devastace planety přímo a hmatatelně dotýká. Osobně bych byl rád, kdybychom se téhle zkušenosti vyhnuli. A stále si ještě nedovedu odpovědět na otázku, jestli je náš přístup způsobený neviditelností těchto faktů v záplavě ostatního, nebo naší aktivní snahou o jejich přehlížení. -jj-

Odpadky pro Ježíška

Do diskuzí na sociálních sítích se zapojuji pouze zřídka. I když příležitostí k vyjádření jiného názoru nebo nesouhlasu je dnes a denně až příliš mnoho. Většinou se ale takových debat neúčastní lidé, kteří by byli ochotni přijmout rozdílný pohled na věc nebo další informace. Jednou takovou situací, kdy jsem se „neudržela zpátky“, byla diskuze k události Balónky pro Ježíška pořádané v rámci adventních trhů Muzeem středního Pootaví ve Strakoncích. Moc ráda bych se s vámi podělila o odkaz, ale když jsem ho pro potřeby článku hledala, zjistila jsem, že inkriminovaná diskuze byla smazána a další možné vyjádření názoru musí projít schválením správce události. Pokusím se tedy alespoň stručně přetlumočit, o co šlo.

Akcí podobného ražení (nejen balónky, ale třeba lampióny štěstí apod.) je zatím stále

dost. Zdá se, že na tom nic nemění ani doba, kdy si stále více lidí uvědomuje obrovský problém zamoření krajiny (jednorázovými) odpady všeho druhu. Nejen, že produkujeme hory nerozložitelných věcí naší každodenní spotřebou, rozhodli jsme se, že další objem odpadu budeme vytvářet pro naši zábavu, i když možná primárně se šlechetným úmyslem. Problematika ekologického dopadu takových akcí byla již rozebrána několika články – např. [zde](#) nebo [zde](#). Samotná skutečnost, kdy vypouštěním artefaktů do ovzduší znečišťujeme krajinu odpadem, je jedním z pohledů na věc. Takové konání je dokonce v rozporu se zákonem o odpadech, kde stojí jasně psáno, že: *Každý má při své činnosti nebo v rozsahu své působnosti povinnost předcházet vzniku odpadů, omezovat jejich množství a nebezpečné vlastnosti; odpady, jejichž vzniku nelze zabránit, musí být využity, případně odstraněny způsobem, který neohrožuje lidské zdraví a životní prostředí a který je v souladu s tímto zákonem a se zvláštními právními předpisy.*

Druhým a podle mého názoru ještě závažnějším úhlem pohledu je výchovný efekt takové akce. Dnes a denně se snažíme nabádat své děti, aby neznečišťovaly krajinu kolem sebe odhazováním odpadků. Mnohé z nich se dokonce účastní nejrůznějších úklidových akcí v terénu. Současně jim ale naznačujeme, že vypouštění věcí do vzduchu je v pořádku?

Všechny tyto argumenty zazněly od mnoha lidí ve zmiňované diskusi. Nebyla jsem totiž s tímto názorem zdaleka sama a s klidným svědomím mohu říci, že odpůrců akce byla alespoň v tomto virtuálním prostoru většina. Druhou stranou bylo reagováno víceméně pouze argumentem o „100 % rozložitelnosti“ balónků a jejich přírodním původu. Jakási studie z roku 1989 měla dokazovat stejnou rychlost rozkladu jako dubové listy.

Osobně si nemyslím, že debata o tom, jestli se latexové balónky rozloží v přírodě za rok nebo za dva, je pointou celého příběhu. Pořád se jedná o svévolně produkovaný odpad šířený do volné krajiny, kde nemá co dělat.

Svůj názor a obavy jsem shrnula do mailu pořadateli akce – Muzeu středního Pootaví - a požádala o přehodnocení celé události s návrhem pozměnit ji způsobem, kdy by hlavní poselství mohlo zůstat zachováno, ale předešlo by se dvěma hlavními výše zmiňovaným rozporům – např. vyvěšením práníček na vánoční strom apod. Bohužel mi do této chvíle nedorazila žádná odpověď.

Pro příklad, jak by se dala celá tato nepříjemná situace řešit, nemusíme chodit daleko. V sousedním Písku byl posledních pár let advent s vypouštěním balónků spojený. Letos se ale organizátoři rozhodli pro posílání dopisu Ježíškovi jiným způsobem. Avizovaným důvodem je šetrnost k životnímu prostředí (viz [zde](#)).

Využila jsem tedy ještě své známosti se samotným prodejcem balónků, který má strakonickou akci zajišťovat, a pokusila se s ním o věci komunikovat. Avšak podle očekávání se debata nevyvinula příznivým směrem.

Byla bych moc ráda, pokud bychom se v této záležitosti zachovali stejně jako sousední Písek, akci v této podobě odmítli a zcela jasně tak dali najevo, že nám to není lhostejné. **Darina Vernerová**

Foto Sally R. Murphy, CC Attribution 3.0

Tenhle článek nečtěte,

pokud víte o strunovcích vše. Zejména o okolnostech jejich zrození. Ale pokud nevíte, čtěte dál – avšak upozorňuji, nic pro citlivé duše, spíš horror hodný Hitchcocka nebo odvážné sci-fi.

Nedávno jsem si při měření vydatnosti pramene u Sv. Anny u Horažďovic povšiml ve vodě podivných vlnajících kořínek, sotva milimetr silných a dlouhých až 15 cm. Ale koříčky to nebyly, jen zvláštní živočichové. Jednoho jsem vylovil a vyfotil. Nevěděl jsem, co je to, ale redakce Kompostu věděla: strunovec! Nedalo mi to, a zapátral jsem na internetu, abych se dověděl něco bližšího. A co jsem se dočetl, mi doslova vyrazilo dech.

Tenhle cizopasný červ (opravdu podobný struně) se totiž rozmnožuje neuvěřitelně složitým až děsivým způsobem. Naklade na březích vod vajíčka, z nichž se vylíhnou cizopasně larvy velikosti asi desetiny mm, které potřebují k dalšímu vývoji hostitelem nějaký hmyz. Nejvhodněji zvolí ve vodě žijící potápníky, ale často i jiný hmyz v okolí vody. Třeba střevlíky, šváby, cvrčky či kobylky. V těle hostitele se larva vyvíjí, až coby mladý strunovec zaplní celé jeho tělo! Všelijak stočený strunovec je nakonec několikrát delší než jeho hostitel. Ale z těla suchozemského hostitele se pak nový strunovec musí do-

stat do vody! A jak to zařídit? Pomocí speciálních bílkovin (proteinů) působících na mozek změni strunovec chování svého hostitele. A to natolik, že hostitel třeba sám zapřisáhlý suchozemec (kobylika, cvrček apod.) sebevražděně skočí do vody, kde zahyne! Jakmile se trochu rozmočí, vyleze nový strunovec z jeho těla do svého živlu, do vody. Často to však nestihne, protože po hmyzu ve vodě skočí ryba či žába. Ale i na to je strunovec připraven: během několika minut je schopen dostat se z jejich útrobu ven. Ryby opouští žábami či nosními otvory, ze žab se dostává nozdrami či tlamou.

Že vám to připadá stále málo hororové? Tak si představte, že by ve vodě napadaly tyto cizopasně larvy strunovce nejen hmyz, ale třeba i obratlovce včetně člověka! Jdete se vykoupat do řeky a.... No to by byl už opravdu námět na horor nebo na opravdu drsnou sci-fi! **Jiří Wagner**

Přikrmování ptáků (nejen) pro začátečníky

Listopad a prosinec je obdobím, kdy je obvykle doporučováno začínat se zimním přikrmováním ptáků. V tento čas se také objevují nejrůznější rady a návody pro všechny, kteří s touto užitečnou kratochvílí začínají nebo se chtějí dozvědět více. Asi nemá význam rozebírat podrobnosti formou samostatného článku a tak se s vámi raději podělíme o stručnou, ale hezky zpracovanou příručku, kterou jsme letos zachytili na internetu. Můžete si ji stáhnout [zde](#). Věnuje se jak základním informacím a zásadám - čím a kdy krmit, jak krmítka umístit a ochránit před predátory..., tak i popisuje potravní specifika běžných druhů zpěvného ptactva, které k nám mohou na krmítka zavítat. Děkujeme předem všem, kteří se do přikrmování pustí a vytrvají. **-jj-**

Proč hynou naše lesy?

Téma, které jsme rozebrali v jednom z minulých čísel ([6/2018](#), str. 4), se stalo náplní druhých podzimních Zelených otazníků. Pozvání přijal koordinátor kampaně Hnutí Duha Zachraňme lesy Mgr. Jan Skalík. Problematiku jsme v uvedeném článku shrnuli pouze zevrubně, tušili jsme, že má celou řadu odboček a skrytých souvislostí. Jejich osvětlení tedy bylo hlavní motivací pro uspořádání takové besedy. A myslím, že se to v mnohém podařilo.

Nejprve jsme prošli stručnou historickou exkurzí, která dokazovala, že druhové zastoupení lesů v dřívějších dobách kopírovalo výkyvy globálních teplot - včetně teplých a chladných epizod středověku. A dnes tedy podobně dochází k posunu vegetačních stupňů a optima smrku směrem na sever nebo do vyšších nadmořských výšek. Jeho významnější zastoupení v ostatních oblastech tak neodpovídá jeho ekologickým požadavkům, což způsobuje celou řadu problémů.

Často je za příčinu současné kalamity udáván souběh horka a sucha následovaný rozvojem kůrovce. Je však zcela jasné, že se jedná pouze o urychlující faktory. Jako pravou příčinu můžeme označit stav našich lesů neodpovídající přírodním podmínkám a dlouhodobé nevhodné hospodaření směrem k tomuto stavu. Kůrovcový žír letošního roku měl nejvíce katastrofickou podobu v Jeseníkách, ale je více než pravděpodobné, že v příští sezóně budou podobně postiženy i další oblasti ČR - nejvíce asi Vysočina kvůli vysokému zastoupení smrku v poměrně nízkých nadmořských výškách.

Velmi zajímavý byl graf (viz [zde](#) na str. 13) o objemu kůrovcového dřeva těženého od roku 1990. Naznačuje nejen fluktuaci kopírující gradace lýkožrouta smrkového, ale rovněž raketový nárůst těžeb v letech 2016 a 2017. Tento trend bude samozřejmě pokračovat i pro letošek a pro roky následující. Můžeme tak očekávat objem kůrovcové dřevní hmoty v takovém rozsahu, která se již znatelně projeví na celkových zásobách dřeva v českých lesích. Další graf dokazoval rekordní míru defoliace (ztráty jehličí) u smrků v ČR v porovnání s ostatními evropskými státy. Číslo 60 % je vskutku děsivé.

Zjednodušeně můžeme říci, že hlavní příčinou současné krize v našich lesích je zejména vysoké zastoupení smrkových monokultur v neodpovídajících polohách. A zdá se, že situace se bude ještě zhoršovat tak výrazným způsobem, že bude nejen docházet k dalšímu rozpadu lesů těchto parametrů. Jejich pěstování se ani ekonomicky nevyplatí a na mnoha místech nebude ani možné dopěstovat smrky do mýtního věku. V roce 2060 bude podmínkami s vysokým rizikem předčasněho rozpadu porostů a rizikem opakovaného odumírání trpět cca 80 % stávajících smrkových porostů.

I když jsou tato fakta všeobecně známa, tendence mnoha lesníků a zejména vlastníků velkých rozloh českých lesů tomu ani zdaleka nenasvědčují. Vše by mohla pomoci řešit certifikace lesů FSC. Ta má ve svých

Foto -jj-

podmínkách ukotvenou změnu druhového složení lesů směrem ke smíšeným a listnatým porostům. Také významně omezuje použití holosečí. Největší vlastníky lesů - Lesy ČR prozatím využívá pouze certifikaci PEFC. Ta má však podmínky mnohem měkčí a víceméně kopíruje českou lesnickou legislativu (o sporu více např. [zde](#)). Mělo by také dojít k úpravě lesnických zákonů a finančních nástrojů, aby bylo dodržování zásad šetrnějšího hospodaření vymahatelné a peněžně motivované.

Do velmi zajímavých souvislostí se dostává [článek](#), který vyšel na počátku listopadu na webu ekolist.cz. Zabývá se naléhavou otázkou, zda není přehlížení nutných změn a nečinnost orgánů státní správy cílenou blamáží na trhu se dřevem a pokusem o jeho ovládnutí.

Na závěr tedy nezůstává než otázka, zda je za současnou situaci, resp. neochotu výrazně ji měnit, zodpovědný pouze konzervativní přístup klíčových osob, nebo se jedná o záměr motivovaný ekonomickým ziskem. **-jj-**

Aktuálně z projektu Vědomá žena

Cyklus workshopů a přednášek „Vědomá žena – Strakonice“ se úspěšně rozběhl. Ráda bych zde shrnula proběhlé akce a krátce vás nalákala na události následující.

První seminář nesl název „Minimalismus, nikoliv extrém, ale součást každého dne“. Lektorka Marcela Sobotová nás v Rodinném centru Beruška zasvětila do problematiky minimalismu, který je dnes tolik skloňovaný. Jak mít doma i ve svém počítači jen to, co opravdu potřebujeme či co tam chceme mít? Jak se zbavit materiálního balastu, který odvádí naši pozornost od toho, co je opravdu důležité? Často se rozčilujeme nad povinnostmi úklidu nekonečného moře drobných předmětů, oblečení, dokumentů, dětských hraček atd. Toto se dá vyřešit tím, že se oprostíme od věcí, které nepotřebujeme. Marcela s námi sdílela, že není cílem zastavit příliv nových věcí do domácnosti, spíše jde o posun k vědomému rozhodování o tom, co doma chceme a co ne. A také že je důležité nepotřebné a zbytečné věci zase posílat smysluplně dál. Představte si trychtýř – nahoře přicházejí nové věci, dole nás staré a použité věci opouštějí. Jde o zužování horní nálevky a zajištění průchodnosti

Z ochutnávkového semináře, foto Alena Cardová

výpusti tak, aby se proud nikdy nezasekl. Lépe je začít se změnami postupně – i jeden šuplík ze skříně se počítá. Nejdříve hned do extrému, abychom se hned zkráje nevyčerпали. O tématu minimalismus se rozepíšeme více v jiném textu. Zájemce o toto téma odkážeme na Marceliny webové stránky www.zijememinimalismem.cz.

Následoval ochutnávkový seminář Ráchel Weitzové „Etické vaření s metodami probouzení a fermentace potravin“. Téměř dvacet žen se potkalo v Klínovicích nad hostinou tvořenou z lokálních a sezónních surovin. Ráchel vše pečlivě nacheystala, naklíčila, zfermentovala, zkrátka oživila. Tak se nám otevřela cesta k živinám, které se skrývají v semínkách, obilovinách a luštěninách. Byly to hodiny plné rozmanitých chutí a řady inspirujících informací. Došlo i na sdílení tipů a zkušeností nejen z oblasti kvašení potravin. Zmínily jsme souvislosti s vědomým nakupováním bez obalu, od lokálních pěstitelů a vytváření komunity podobně naladěných lidí.

Workshop „Cyklická máma“ byl v době uzávěrky prosincového Kompostu teprve před námi, o tom tedy napíšeme v příštím čísle. Přehled o akcích bych doplnila pozvánkou na lednovou besedu s Veronikou Hurdovou – Krkavčí matkou.

16.1. od 17:30 ve společenském sále Šmidingerovy knihovny proběhne povídání s názvem „Vraťme smrt zpátky do života“. Veronika je otevřená a svobodomyšlná žena, která sama vychovává své tři děti. Její manžel bohužel zemřel, když Veronika čekala třetí miminko. Jak se mohla Veronika vyrovnat s takovou tragickou událostí? Jak smrt vnímají její děti? A jak tuto nejtěžší chvíli dokázala obrátit a čerpat z ní sílu pro každodenní život a další osobní rozvoj?

Více podrobností o Veronice najdete na blogu www.krkavcimatka.cz. Pro aktuální pozvánky a bližší informace sledujte FB stránku [Vědomá žena – Strakonice](#). **Alena Cardová**

Když se dva perou...

Poslední dobou sleduji prazvláštní bitvu mezi zastánci a odpůrci přehrad. Nezůstává mi nic jiného než si položit otázku, co z toho máme a komu to slouží. Jsou-li na věc odlišné názory, považuji za normální sejít se, vysvětlit svůj pohled na věc a vyslechnout druhého. V atmosféře plné emocí a vzájemného osočování je těžko dobrat se konstruktivního závěru. To jen kalí vodu, a jak známo, v té se vždy nějaká ta štika schová.

Ponechme ale tohle stranou a dovoluji, abych i já vyslovil svůj názor. Předem chci říci,

že nejsem hydrolog, ekolog ani jiný odborník. Jsem jen člověk, který pozoruje přírodu a to jak ve volné krajině, tak na své zahradě. Mnoho věcí je mi dnes už jasných díky tomu, že jsem vyrostl na vesnici, ještě viděl, jak s krajinou zacházeli moji předci, a později jsem poznal permakulturní způsob hospodaření. Voda je jedním z určujících faktorů pro vývoj krajiny. Pro to, aby krajina mohla vodu zadržet, musí vzniknout určité podmínky. Buďto formou umělých nádrží-přehrad, které vodu kumulují na jednom místě, nebo přirozenou cestou, tj. zvýšením schopnosti zadržet vodu celou plochou krajiny.

Jistě jsou přehrad, které jsou velmi dobře postavené, mají své odůvodnění a slouží k užítku. To ale nemohu posuzovat, neboť nejsem ani hydrogeolog ani stavební inženýr. Budu tedy mluvit o tom, čemu rozumím a co je mi blízké. Tj. o schopnosti krajiny zadržet vodu, proč to tak není a co se dá udělat pro zlepšení.

Krajina byla od poloviny minulého století silně odvodňována. Likvidovaly se mokřady, regulovaly toky a celá plocha zemědělské půdy je protkána drenážní sítí. To způsobuje, že voda nemá možnost se vsáknout do podloží a odtéká bez užítku pryč. Půda má nízký obsah biomasy a ztrácí schopnost vodu pojmout. K tomu se ještě dá přičíst vysoké zhutnění půdy těžkou mechanizací, zastavení biologických procesů v půdě kvůli vysokému užívání chemických látek (takže se ani organická hmota nemůže rozkládat), nevhodný výběr plodin a orba a řádkování plodin po svahu dolů.

Další obrovský faktor, který brání zadržení vody v krajině, je to, že byla vyrvána a rozorána kdejaká mez a remízek. Mysleli jsme na velké stroje, aby se dobře mohly pohybovat, ale nemysleli jsme na sebe. V honbě za mamonem a dotacemi jsme se přírodě snažili vzít každý čtvereční metr půdy a vůbec nám nedošlo, že děláme z krajiny poušť, a tím si uřezáváme pod sebou větev. Půdu znásilňujeme. Čím víc se jí snažíme vybičovat k většímu výkonu, tím její úživnost klesá - a vysoké sklizně, které známe dnes, jsou na úkor dalších generací.

Jak je situace dramatická, je vidět zvláště v suchých letech, jako byl ten letošní, a kterých bude zřejmě přibývat. Studny a vrty zaznamenaly snížení stavu nebo úplnou ztrátu vody, rostliny na polích zasychaly a vodní toky měly nepatrný průtok vody. Dokonce v některých oblastech došlo k úplnému vyschnutí potoků. To vše lze ale změnit nebo přinejmenším zmírnit, pokud se nám podaří zadržet vodu v krajině. Drenážní systém lze na vhodných místech přerušit a vytvořit malou vodní plochu nebo mokřad. Ponechání přirozeného tvaru vodních toků také zvýší vsakování vody do podloží. Vzniknou tak oblasti, které vodu nasáknou jako houba a pomalu ji uvolňují do okolí.

Obnovou mezí se sníží sklon půdy ve svahu a tím i rychlost odtoku vody. Každá mez zadrží velké množství vody, kterou pak postupně uvolňuje do půdy pod sebou. Vysázením zelených pásů a alejí se snižuje vysušení ploch větrem. Kořenový systém zadržuje vodu a narušuje podloží. Tím se voda dostává do větší hloubky.

Snížením nebo raději úplným odstraněním chemie z polí se obnoví organický život v půdě. Biomasa se bude rozkládat na živiny, které jsou rostliny schopny zužitkovat, a půda si obnoví schopnost vstřebávat vláhu. Využitím zeleného hnojení místo chemického můžeme dosáhnout výnosů a zvýšit podíl organické složky v půdě. Ta má schopnost vsakovat vodu. Právě tak i terénní nerovnosti ve svazích, poldry (jakési zářezy v terénu vedené po horizontále), závlahové misky u výsadby. To vše zlepšuje zadržování vody v krajině.

V neposlední míře i výběr správných rostlin s bohatým kořenovým systémem a jejich správná kombinace ovlivní schopnost krajiny zadržet vodu.

Moc se proto přimlouvám za zakopání válečné sekery a konstruktivní jednání mezi oběma stranami. Jinak bychom mohli dopadnout jako ti dva oslíci na lávce. Tak dlouho se přeli, kdo má komu ustoupit z cesty, až pošli hladu.

František Langmajer

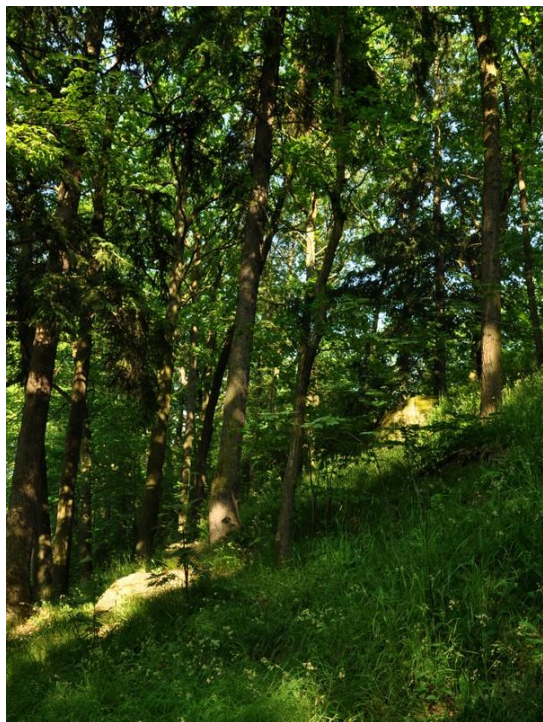

Foto František Langmajer

O Kalvárii: když čas byl, je a poskočí

Břehy řeky Otavy poskytují od nepaměti obyvatelům Strakonice místo pro klidné vycházky nebo sportovní povyražení. Směrem na východ je to mírně pozapomínaný areál Staré řeky, o kterém již bylo několikrát v Kompostu psáno. A jeho obnova schopnosti zadržovat vodu a být druhotně přírodním a současně kulturním místem byla předmětem úředních jednání. Jak mocně se zde blýská na lepší časy, těžko odhadnout.

Na straně západní je malé údolí strakonického Podskalí, kde se řeka vine pod svahem Kalvárie a Zellerinovy stráně. Poslední uvedená dvě jména jsou spojena pomístně s básníkem a spisovatelem F. L. Čelakovským a malířem Antonínem Zellerinem. Když k tomu přidáme okrašlovací činnost spolku Renner, která se dotýkala výsadby

Kalvárie ve vegetačním období, foto -vh-

ho, zpestřujícího smaragdovým letem poklidnou hladinu řeky.

Když překročíme vodní temenec protínající pěšinu v dolní třetině, dostáváme se do míst, kde se k světu dostává hájová květena. Mezi bílými jarními květy sasaneček se objevují drobné kvítky pstročku dvoulistého, žluté kvítky pitulníku žlutého, a pokud opustíme pěšinu, narazíme na rostlinky kokoříku mnohokvětého. Skrytým pokladem je zde lilie zlatohlavá, která se zde vyskytuje v proměnlivém množství. Zoolog by zde našel z větších živočichů skokana hnědého, myšici lesní nebo veverku obecnou. Fauna měkkýší je zde např. zastoupena podkornatkou žíhanou. Pokud postupujeme dále směrem ke kempu v zálivu řeky, můžeme na jaře pozorovat jikry vytřených ryb a domnívat se, jak asi pod hladinou žijí nehojné a chráněné mihule potoční společně se škeblemi říčními.

Těsně před výstupem z nepatrného hvozdu hajního se můžeme rozloučit s kakostem hnědočerveným, který přílišného výskytu v našem regionu nemá. Nebo také se zvonečnickem klasnatým. I ten zde roste v několika exemplářích.

Pokud nejsme obdivovateli přírody, snad nás potěší pouhopouhá procházka hájem tvořeným porostem javorů, dubů, olší, ale také kontroverzních trnovníků. Za letního slunečního úpalu je zde milý stín a chlad. Stejně tak je ono místo vyhledáváno rybáři, kteří díky určité obtížné dostupnosti této lokality zde naleznou příslovečný klid tichých bláznů.

Lejsek bělokrký, foto -vh-

stromů na březích řeky, leč takřka před 100 lety, dostane se nám odpovědi, že strakonický občané okolím Otavy jaksí žili. Činnost z minulých let se prolíná skrze současnost i do budoucnosti. Nyní jde o to, kam nakročit.

Kdysi zmiňovaná Zellerinova stráž, někdy uváděná jako květnatá, je již minulostí. Místo toho nám přirozenou a přírodní náhradu poskytuje veřejně přístupná Kalvárie. Pěšina začínající od Panské zahrady nás k ní povede skrze houštiny dřevin, které vybuchly po neúměrném kácení stromů při lokalitě kdysi zvané Palouček (ale to je jiná kapitola). Dále jdeme podél železniční trati a najednou tu stojíme u sochy zmiňovaného básníka. Pohled na protější břeh Otavy nabídne zhlédnutí šikovně udělaného plaveckého mola a u nás starších nostalgii spojenou s již zaniklou výletní ekonomikou. Při pohledu z terasy dolů je možno ještě spatřit v kameni zapuštěný železný kruh, který sloužil údajně k přivazování vorů.

A od této terasy začíná putování po úzké stezce přirozeně kamenem skály zpevněné a sestupem ukončené k hladině řeky. Kdo nespíchá, může se zajímat, okolo čeho prochází. Pokud si bude všimnout kmenů stromů a poslouchat zpěv opeřenců, může se stát, že zpozoruje nehojného lejska bělokrkého, ale také drzého špačka obecného, drozda zpěvného nebo zde všude přítomného brhlíka lesního. Občas sem kromě strakapouda velkého zalétne také strakapoud prostřední. V křoví najdeme červenku obecnou i pěnici černohlavou. Kámen s kruhem je místem, v jehož okolí je možno pozorovat ledňáčka říční-

Lilie zlatohlavá, foto -vh-

A tu naskytá se otázka, nakolik má být ono zmiňované místo přístupné. Hřbet skály poskytne pěšině místo zpevněné a místně přirozené. Samotný sestup se může zdát obtížným pouze tam, kde pěšinu přetíná temenec vodní. Zde bývá kluzko a možná by byla potřeba, pro choulostivého návštěvníka s městskou botkou, zpevněného povrchu s drobnou odvodňovací stružkou. Samotná pěšina je zpevněná kořeny stromů a nepotřebuje podstatného zásahu. A pokud ano, pak na místech, kde kořeny nejsou, lze doporučit pouze drť ze zde původní nebo podobné horniny, případně rozemletou drť tašek či cihel, tak aby nebyl změněn chemismus půdy a okolní hájová květena nebyla ve své existenci ohrožena. Případy použití nevhodného materiálu se totiž dějí a mnohdy potrefí i území se státní, legislativně vyhlášenou přírodní ochranou. Navíc kdesi v hloubi pekelného mlýnku zvaného spěch se může vylíhnout projekt rozšíření stávající tratě a tím i pozemkového ukousnutí z tohoto drobného háje.

Závěrem je nutno poznamenat, že o zmíněný kousek země zvané Kalvárie se nezištně starali a starají dobrovolníci, členové

i nečlenové strakonické ZO ČSOP Strakonice. A to s odkazem na zdejší činnost načatou často vzpomínaným p. Václavem Chánem, který toto místo měl rád. Každoroční likvidace netýkavky malokvětě, která jinak invazně ohrožuje (spolu se svízelem přítulou aj.) zdejší hájovou květenou, brání tomu, aby se brzo pozměnila tvář tohoto biotopu. Činěno je tak již po mnoho let, bez nároku na jakékoliv uznání nebo jakousi odměnu. A s vědomím postranních úšklebků či mávnutím rukou nad domnělou zbytečností celého konání. Žel i mnohdy z odborných kruhů. Leč výsledky dlouholeté práce jsou znatelné. Invazivní netýkavka tu ustupuje. Kdo nevěří, nechť si porovná prostor při trati od zmiňovaného pomníku F. L. Čelakovského k Paloučku a od pomníku ke kempu. Více se k tomu v tento moment říci nedá.

O sbírání pozůstatků v podobě PET lahví a jiného nepořádku po pseudomilovnících přírody také ne.

Nuže mějme Kalvárii, a to se vším všudy. Stejně jako mince v našich peněženkách, má každé konání vlastní rub a líc a bez jednoho není druhého a naopak. **-vh-**

Hurá na výlet s Enviroskopem – 18.

Rozcestník šetrné turistiky na webových stránkách www.enviroskop.cz a ve volně stažitelné mobilní aplikaci Enviroskop přináší další tip na výlet za přírodou a kraji-

Jihočeský kraj

Skalní oltář na Královském kameni, foto Jakub Hromas

nou. Adventní čas vybízí ke zpomalení životního tempa a usebrání se. Rozjímat můžete třeba cestou na Královský kámen, na jehož vrchu leží pověstmi opředené poutní místo jako stvořené právě pro odpočinek a meditaci.

Královský kámen u Javorníku

Cestou na Královský kámen z obce Nicov potkáte Kohoutí kříž se zpodobněným nástrojů Kristova umučení. Na vrcholu Královského kamene se nachází kulový skalní útvar tvořený skalní hradbou a mrazovými sruby. V jednom z nich je vytesán skalní oltář vyzdobený obrazy svatých a doplněný vytesanými německými nápisy. Pokud budete od Královského kamene pokračovat až do obce Javorník, můžete navštívit poutní kapli sv. Antonína Paduánského.

Kaple sv. Antonína Paduánského na Javorníku, foto Jakub Hromas

Kromě studánky s pitnou vodou, posezení a interaktivních prvků pro děti nabízí okolí kaple překrásný výhled do okolní krajiny. Poblíž se tyčí do výše 40 metrů rozhledna Karla Klostermanna. Teď bude mít ale zavřeno, bývá přístupná jen o prázdninách.

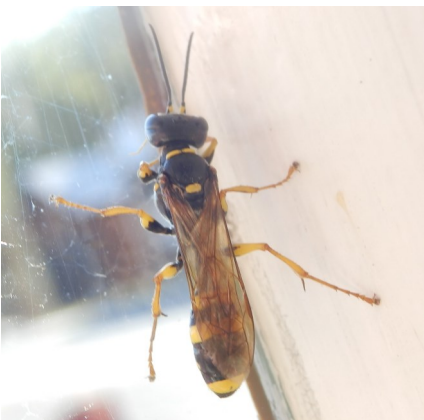
Ke Královskému kameni se dostanete po modré turistické trase, která spojuje obce Nicov a Javorník. V obci Nicov se nachází autobusová zastávka Nicov, v obci Javorník autobusová zastávka Vacov, Javorník.

Další informace a fotografie k lokalitě naleznete na zde.

Simona Šafarčíková, Krajská síť environmentálních center Krasec, z. s.

Setkání v restauraci

28. září 2018 jsem se v restauraci v Javorné na Šumavě setkala s medolibem polním (*Mellinus arvensis*). Patří mezi blanokřídlý hmyz, je to zástupce kutilek (*Spheciformes*) z čeledi kutíkovití (*Crabronidae*). V Kompostu [č. 9/2014](#) je krátká informace o podobné šíronožce obecné (*Crabro cribrarius*) ze stejné čeledi. Medolib polní je také žlutočerný, ale liší se tělní kresbou. Měří 7-15 mm. Je v ČR velmi hojný, obývá nejrůznější stanoviště s písčítým podkladem a létá od července do listopadu. Přesto není snadné ho vyfotit, protože je velmi rychlý. V restauraci ho na malý okamžik „zastavilo“ jen okenní sklo. Pro své potomstvo loví dvoukřídlé, hlavně mouchy a pestřenky. Hnízdo vyhrabává v písčitém podkladu, komůrky zásobí ochromenou kořistí, na kterou naklade vajíčko. Loví v letu střemhlavým výpadem. Dospělci se však živí hlavně cukernatými látkami, nektarem nebo medovicí mšic. Pro konec podzimu jsem vybrala tento druh také z toho důvodu, že je poměrně otužilý a aktivní i za nižších teplot. **Eva Legátová**

Medolib polní, foto Eva Legátová

Použitá literatura:

MACEK J., STRAKA J., BOGUSCH P., DVOŘÁK L., BEZDĚČKA P., TYRNER P.: Blanokřídlí České republiky I., Academia Praha, 2010

Večer s dokumentem – 58. díl – A plastic ocean

K zahájení osmé sezóny cyklu besed Zelené otazníky jsme zvolili veřejné promítání aktuálně velmi úspěšného a diskutovaného dokumentu A plastic ocean. Shodou náhod bylo naše promítání již druhým za krátký čas ve Strakonici. I přesto si na něj našlo cestu přes 30 diváků, což jasně ukazuje jak je tato problematika „v kurzu“.

Obrázky plastových odpadů v oceánech začaly na veřejnost probublávat již před několika lety. Dostaly se však jen k očím lidí, kteří je sami vyhledávali. V prostoru však scházel materiál, který by díky promyšlené kampani dostal informace blíže k širokým masám. Nový dokument šířený zdarma pro veřejné prezentace organizací Greenpeace takový potenciál určitě má. Přimlouval bych se za to, aby se mohl stát i součástí školní výuky nebo se objevil brzy na obrazovkách celostátních televizí.

Dokument se v prvních minutách rozbíhá poněkud opatrně. Seznamuje nás s hlavními protagonisty a destinacemi, kde byla hlavní náplň filmu pořizována. Na řadu přichází několik podstatných čísel.

"Jenom za tento rok každý člověk na planetě použije a vyhodí asi 136 kg jednorázových plastů. Téměř každý kus plastu, co byl kdy vyroben, je pořád v nějaké formě na planetě. Globální produkce plastů v tomto roce je odhadována na nějakých 300 miliónů tun. Polovinu z toho použijeme jen jednou a pak je vyhodíme. Jen zlomek z produkováných plastů je recyklován, zbytek končí v našem životním prostředí. Více než 80 % plastů v oceánech pochází ze zdrojů na souši."

Snímek se nejprve věnuje tomu, kde všude a v jaké formě se můžeme s plasty v oceánech setkat. A tak se podíváme v ponorce na dno Středozemního moře poseté plastovými lahvemi nebo prozkoumáme zamoření na první pohled křišťálově čisté vody částicemi mikroplastů. Ty ve skutečnosti představují to největší nebezpečí pro mnoho druhů živočichů. A to nejen

Albatros z ostrova Midway, foto Chris Jordan, CC BY 2.0

samotnou konzumací zooplanktonem a ostatními drobnými zvířaty. Ale také díky své schopnosti navazovat na sebe toxické látky, přenášet je a hromadit v potravních řetězcích. To se týká zejména doprovodných složek plastů - např. ftalátů. Ohrožené tedy není jen samotné mořské prostředí, které pro mnohé z nás může být vzdálené, ale riziko podstupují i všichni konzumenti mořských ryb a plodů. Jedná se o jeden z příkladů, kdy kontaminací životního prostředí zpětně kontaminujeme nás samotné.

Od těchto souvislostí se dostáváme k nejzávažnějším a alarmujícím záběrům - výplach žaludku nebo pitva buňňáků, vývržky albatrosů (vše s přítomností plastových artefaktů - zarážejícího množství, druhů a velikostí) a případ mořských želv, které namísto medúz polykají plastové sáčky.

"Na světě se spotřebuje v průměru 1 bilión plastových sáčků ročně (téměř 2 miliony za minutu). Průměrná doba jejich využití je 12 minut."

Další část filmu se věnuje místům na Zemi, kde se v první linii ohrožení plastovými odpady nacházejí lidé. Tam, kde nefunguje systém sběru, znovuvyžití nebo bezpečné ukládání odpadů. Filipínská Manila, kde jsou na obří skládce pěstovány potraviny a kde na povrchu další vyrostl pobřežní slum. Korálový atol Tuvalu, který je v současné době kvůli své izolovanosti do slova zanesen plasty a zabíjí své obyvatele.

A tak se postupně dostáváme k problematice přímých zdravotních účinků plastických látek, tedy tématu doposud víceméně bagatelizovanému. A uvědomíme si, že v boji proti zamoření prostředí plasty jsme zatím spíše v počátcích. Možná se nacházíme na vrcholu v jejich každodenním využití a zároveň jsme dosáhli bodu, kdy následky jejich nadspotřeby začínají velmi negativně ovlivňovat vše kolem nás.

Co mi u filmu takového rozměru scházelo, bylo daleko přímější "spotřebitelské" poselství v jeho závěru. Některé možnosti byly pouze naznačeny, jiné (jako např. recyklace) byly až příliš přeceňovány a některé, jako jasný bojkot jednorázového spotřebního plastového zboží, nezazněly vůbec. Osobně si myslím, že boj proti plastovému znečištění by měl být daleko radikálnější a měl by zasahovat do všech úrovní naší společnosti. Spotřebitelé počínaje, pokračující výrobními firmami a legislativou a změnou politického náhledu konče.

Dokument s českými titulky je možné zhlédnout [zde](#).

Prevence vzniku (jednorázových) odpadů v našem každodenním životě

Jelikož většinu diváků dokumentu nejen v jeho průběhu asi napadne, co s tím vším může jako řadový spotřebitel udělat, rozhodl jsem se uzavřít projekci filmu krátkou přednáškou. Zaměřil jsem se na ty opravdu praktické oblasti, ze kterých podle mého názoru pochází drtivá většina námi produkováných a z velké části zbytečných obalů a odpadů. Předcházení vzniku některých z nich je notoricky opakováno možná

již na prvních stupních základních škol, mnohé z nich jsou však ve spotřebních řetězcích více skryté. Přednášku a její "spotřebitelské desatero" si můžete projít [zde](#).

Pozn.: Po dohodě s distributorem filmu je možné domluvit se na dalším bezplatném promítání dokumentu i na vašem místě - kavárně, kulturním centru, škole... Součástí samozřejmě může být i zmíněná doplňující přednáška. V případě zájmu se nám ozvěte. -jj-

Pozvánky - prosinec 2018

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Zelené otazníky - promítání dokumentu Dominion

středa 5. 12., 18 hod., společenský sál ŠK (3. nádvoří strakonického hradu)

Nový dokument Dominion přibližuje šest hlavních oblastí využívání zvířat člověkem. Za využití záběrů z dronů i skrytých kamer rozebírá otázky morálnosti a oprávněnosti naší nadvlády nad zvířecí říší. Po promítání bude následovat moderovaná diskuze.

Kurzy zdravého vaření I a II

úterý 11. 12., nebo čtvrtek 13. 12., vždy od 18 hod., ZŠ Povážská

Nová sezóna kurzů probíhá 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzovné 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš. Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve dospělé i děti:

Výlet: Písek a okolí

Sobota 1. 12.: Sraz v 8:50 před nádražím ČD. V 9:07 odjezd vlakem do Písku (s přesedáním v Ražicích). Podle zájmu a počasí navštívíme např. Památník A. Heyduka nebo stezky v Píseckých horách apod. a odpoledne adventní jarmark v ZŠ Svobodná, kde děti každý rok prodávají vlastní výrobky. Zpět lze jet např. vlakem v 16:26 nebo 18:26

Hraní na kantely

Neděle 2. 12.: hraní na kantely, případně i další nástroje. Koná se od 18:00 na pobočce Za Parkem ve spolupráci se spolkem Spona. K hraní, zpěvu nebo jen k poslechu zveme širokou veřejnost.

Zastavení v čase

Středa 5. 12.: Krátké setkání, ztišení, verše Josef Čapek, poetická próza Karel Čapek. Od 16:30 na pobočce Za Parkem.

Textilní dárky a ozdoby

Čtvrtek 6. 12.: Zdeňka Slavíková: Tvořivý podvečer aneb Ze starého nové. Mezi 17:00 a 19:00 (lze přijít kdykoliv v tuto dobu) v půjčovně pobočky. Pomůcky a materiál na ukázkou a vyzkoušení budou připraveny, ale hodilo by se přinést i vlastní (zbytky látek, nůžky, jehla, nit, korálky apod.).

Promítání z cest do přírody

Středa 12. 12.: Ždánický les aj. Chcete-li přispět svými fotografiemi, tipy na zajímavá místa, vyzkoušené ubytování apod., hlašte se na hrdlickova@knih-st.cz nebo 380 422 720. Od 17:00 v přednáškovém sále gymnázia.

Strakonické příběhy LX.

Úterý 18. 12.: Karel Skalický: Břeskná hudba v nachmeleném městě. Loučení starých strakonických měšťanů s uběhlým rokem. Silvestrovské drobnohledy. Další vyprávění regionálního historika v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení. Od 18:00 ve společenském sále ŠK (hrad).

Ledňáčci

Páteční schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. **Sraz vždy v 16:00 před zámek u vývěsky ŠK, kromě 21. a 28. 12., kdy schůzku vynecháme. 7. 12. půjdeme ke krmelci a na zahrádku u lesa. 14. 12. si uděláme předvánoční setkání** v parčíku u archivu. Zkontrolujeme krmítko, předáme si drobné dárky, ozdobíme některý z keřů v parku (např. jablíčky). Info pobočka Za Parkem (Husova č. 380, 380 422 720) nebo vedoucí Monika Tůmová (602 361 321).

Výstavy

Výstavka větviček na určování podle pupenů (i s možností konzultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy aj. Otevřeno Po a Čt 13–18, St 8–12 hod. Více na pobočce ŠK Za Parkem (380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz).** -ah-

Šmidingerova knihovna zve:

Kurzy počítačové gramotnosti

4. 12. – Internet I – první email – základní vyhledávání, e-mailová pošta. Přednostně pro čtenáře ŠK. ŠK, studovna, 9:00 – 10:30 hod.

18. 12. – Internet II – cestování s internetem – počasí, jízdní řády, mapy... Přednostně pro čtenáře ŠK. ŠK, studovna, 9:00 – 10:30 hod.

Naše duše promlouvají

5. 12. - 7. 1. – Výstava prací klientů sociálně terapeutické dílny Kopretina při FOKUS – Písek z.ú., pobočka Strakonice. Obrazy, keramika, enkaustika, tvorba z papíru. Vstupní hala ŠK, otevřeno ve výpůjční době ŠK.

Bookstart – S knížkou do života

6. 12. – Pravidelné setkávání s rodiči a dětmi v rámci nového projektu na podporu pozitivního vztahu ke knihám, čtení a čtenářství u nejmenších dětí, a to ve spolupráci s rodiči. V případě zájmu o účast nás prosím kontaktujte na tel. 380 422 708 nebo osobně na oddělení pro děti. Projekt má omezenou kapacitu. Oddělení pro děti ŠK, od 9:30 hod.

Mikulášská nadílka

6. 12. – Tradiční návštěva Mikuláše, čerta a anděla v knihovně. Těšíme se na vaše básničky, písničky a třeba i tanečky! Oddělení pro děti ŠK, od 16:00 do 17:30 hod.

Spisovatelé do knihoven: Olina Stehlíková

10. 12. – Autorské čtení s debatou: Olina Stehlíková – básnířka, časopisecká redaktorka, editorka a literární kritička. Vstupné 40,- Kč, členové Klubu přátel knihovny, děti a studenti 20 Kč. ŠK, společenský sál, 17:00 hod.

Vánoční koncert skupiny Piánko

13. 12. – ŠK, společenský sál, 19:00 hod.

Tvořivá dílnička pro děti

20. 12. – Svícen ve sklenici. Tvoření pro děti v knihovně, materiál bude k dispozici na místě. Oddělení pro děti ŠK, 8:00 – 11:00 hod.

Pozvánky odjinud:

Materiální sbírka pro azyl Sirius 2018

1. 11. - 22. 12. – 8. ročník sbírky, který letos pomůže asi 50 psům a více než 50 kočkám v dobrovolnickém azylu Sirius v Záhoří u Písku.

Čím můžete pomoci:

Psí a kočičí krmivo všeho druhu (granule, konzervy, paštiky, piškoty, pamlsky), deky, povlečení, ručníky, koberce, lina, kočkolit, odčervovací tablety, antiparazitika, seno, sláma apod.

Sběrná místa:

Blatná

Krmiva a chovatelské potřeby, tř. J. P. Koubka 86, tel: 774 442 651, lze nakoupit přímo na prodejně. Za každých prokoupených 1000 Kč do sbírky v naší prodejně, bude věnováno 200 Kč jako finanční dar pro azyl Sirius.

Písek

Chovatelské potřeby Zoo Drličov, Fráni Šrámka 129, tel: 775 553 275, lze nakoupit přímo na prodejně.

Plzeň

Karolina Anna Palmaka, Plzeň, tel: 775 740 230, adresa po telefonické domluvě.

Praha

Marcela Veselá, Praha 2, tel: 602 448 433, veselamarcela@live.com, adresa po telefonické domluvě.

Více informací:

Ivana Bůbalová, koordinátorka, tel: 602 467 689, ivana.bubalova@seznam.cz, [facebooková událost](#).

Jménem všech svěřenců azylu Sirius vám děkujeme za pomoc.

Drobné smetí

EU přijala zákaz některých jednorázových plastových výrobků

Státy Evropské unie přijaly na konci října návrh, podle kterého by mělo dojít k zakazu některých plastových výrobků na jedno použití. Zákaz by se měl týkat např. plastového nádobí, příborů, brček nebo tyček k balónkům. Více se dočtete [zde](#).

Dvě nová bezzásahová území v Českém lese

V CHKO Český les byla v listopadu ve spolupráci LČR a AOPK vyhlášena dvě území, ve kterých se nebude zasahovat. Nový režim se bude týkat více než 50 hektarů lesa. Více viz [zde](#).

Slovensko bude zálohovat PET lahve

Směrnici Evropské komise o 90 % podílu sběru vyrobených PET lahví do roku 2025 se Slovensko rozhodlo naplnit pomocí systému zálohování. Více informací [zde](#).

Zákaz glyfosátu nebude úplný

Ministerstvo zemědělství zmírnilo na základě tlaku některých zájmových skupin plánovaný plošný zákaz herbicidů s účinnou složkou glyfosát. Týkat se bude např. desikace pšenice a řepky, naopak použití ve městech bude nadále bez omezení. Více se dočtete [zde](#). -jj-

Literární okno

Ochrana saproxylického hmyzu a opatření na jeho podporu

Na jednu z publikací řady metodik AOPK ČR jsme již upozorňovali (Metodická příručka pro praktickou ochranu ptáků v zemědělské krajině - [Kompost č. 10/2018](#)). A jelikož se jedná o kvalitně zpracované materiály, budeme v jejich představování v některých číslech dále pokračovat. Knihy této série velmi podrobně a názorně rozpracovávají konkrétní okruhy praktické ochrany jednotlivých složek ekosystémů.

Kromě již probírané problematiky ptáků zemědělské krajiny je saproxylický ("mrtvého" dřeva využívající) hmyz jednou ze složek naší bioty, u které se projevují negativní trendy v reakci na změny v krajině posledních desetiletí. A protože se jedná ve větší míře o organismy velmi nenápadné a možná i všeobecně nepopularizované, je jejich ochrana o to obtížnější a stojí na okraji zájmu veřejnosti. Kniha tak kromě velmi kvalitně zpracované metodiky poskytuje i možnost dostat téma do většího povědomí. Jistou polehčující okolností je

ANTONÍN KRÁSA

OCHRANA SAPROXYLICKÉHO HMYZU A OPATŘENÍ NA JEHO PODPORU

METODIKA AOPK ČR

PRAHA 2015

hospodaření. V prvním případě jde zejména o nalezení kompromisu mezi ponecháním některých stromů a zajištěním jejich provozní bezpečnosti. Speciální problematikou jsou pak torza, loggery, broukoviště, ponechání pařezů namísto jejich frézování, ale také výsadba stromů s ohledem na jejich "saproxylickou budoucnost". Řešením ponechávání torz starých stromů v městském prostoru, které mnohdy naráží na úřednickou nevoli hájenou příslušným paragrafem zákona na ochranu přírody a krajiny, je novelizovaná tzv. kácecí vyhláška (č. 189/2013 Sb.). Ta chápe takový postup jako opodstatněnou výjimku v případě, že je v zájmu zvláště chráněných druhů. V zásadách hospodaření na lesních pozemcích je upomínáno zejména na management ponechávání mrtvého dřeva (minimalizováno s ohledem na hospodářské zisky, energetické využívání zbytkové dřevní hmoty a vnímání "uklizenosti" lesa veřejností) a ostatní opatření ve prospěch saproxylobiontů - ponechávání pařezů a výstavek na pasekách, šetrnější (výběrné) způsoby těžby, bezzásahová opatření a speciální formy hospodaření (pařeziny, střední lesy, lesní pastva, vrškové hospodaření, uvolňování stromů z porostních okrajů, prosvětlování porostů). Jako bonus jsou uvedeny "novinky", jako např. broučí budky nebo výjimečně využívaná veteranzace (úmyslné zraňování) stromů.

Kniha je z mého pohledu velmi kvalitně zpracovaným a úplným zdrojem informací k tématu. Zároveň jde o příklad poutavě a čtivě zpracovaného vědeckého materiálu. -jj-

Zlatý klíč, břízy a sté výročí českého trampingu

V souvislosti s nedávným stým výročím vzniku naší republiky nelze opominout, že rok 2018 je pokládán i za počátek českého trampingu. O republice toho bylo napsáno tolik, že jsme se připojili jen v rámci „úložiště“ na stránkách strakonické ZO ČSOP (viz [zde](#)), trampingu je ale téma pro náš časopis jako stvořené.

Je to, myslím, až symbolické: v době po přetřpěné válce muselo být pravým požitekem vydávat se do přírody a právě v ní prožívat pocit bezpečí a svobody. Brzy přišly nové starosti, ale tím spíš mnoho lidí toužilo po přátelství a po kráse. Dalo by se psát o mnoha příbězích z trampských osad a jmenovat celou řadu výrazných osobností - jak ale vybrat jen některé, aby nebyl článek příliš dlouhý?

Před několika lety jsem viděla v televizi **vzpomínky Mikyho Ryvolý "Uprostřed běhu"** a doted' si na to velmi dobře pamatuji. Napadlo mě tedy podělit se s vámi a pořad připomenout, případně na něj upozornit, pokud ho někdo z vás neviděl a chtěl by si ho pustit na internetu - viz [zde](#). Dalo by se myslím říci, že právě tohle vyprávění o vzniku skupiny Hoboes i o mnoha jiných zážitcích je jakožto nahlédnutí do historie českého trampingu vysloveně typické a velmi působivé.

Asi nejvíc mě zaujalo povídání o břízách, jak zachránily dům Fort Hazard (přestavěný z bývalé kachňárny) před vlhkem: "... Tak se musím pochlubit, jak jsme jednou dali na moudrost starých dědků, ti nám řekli, jestli vám vlhne barák, tak si vysadte břízu. Tak jsme vysadili dva březový proutky a skutečně ten Hazard přestal bejt vlhkej. Oni říkají, že ta bříza si vychlastá až dvě stě litrů vody denně. A skutečně, dědkové měli pravdu, oni chlastají strašně. A takhle v létě, když je ticho, a tady bejvá často ticho, tak přijdu k tomu kmenu, takhle si tam položím ucho a slyším, jak to v tý bříze žbluňká, jak sosá z tý země tu vodu..." A k tomu záběry, jak tyhle dva dnes už statné stromy rostou jen pár kroků od domu v osadě Zlatý klíč. Požívají úctu a vděk, místo aby se jim vyčítalo, že "dělají nepořádek".

Co všechno pamatují? Co bychom mohli ze svých vlastních podobných zážitků přidat a jak to bude s trampy v následujících letech? Přece snad v každém člověku dřímá tulák a dobrodruh, byť jen v duchu, jak napsal ve svém zamyšlení nad letošním stým výročím českého trampingu jeden z častých účastníků našich výletů, botanik

František Zima (viz [zde](#)). S panem Zimou se nejen vídáme při akcích, ale sem tam si i napíšeme. Líbily se mu například moje verše "U táboráku" v [Kompostu č. 10/2015](#) a poslal nám dvě básně ze svých: "Naivnost" a "Venkovan" (viz [zde](#)). O básnících a textařích si spolu často povídáme, citujeme si úryvky a libujeme si, kolik hezkého toho bylo v české i cizí literatuře napsáno.

Zimní čas s sebou nese stopu melancholie a v mysli se vybavují motivy ze starých trampských písní, sotva člověk vyjde za město. Třeba z textu "Prokletá vůně hor": "... do očí mi žene vyjící severák bílý sníh... Zapomínám na kempy zmizelé, zapomínám, kde jsem kdy byl, napsáno mám ve vráskách na čele, že jsem je znal, že jsem s nima žil..." Nebo z písně "Padá láska", v které se také zpívá o podzimu a o zimě: "... severního větru varhany ... unavená moudrá příroda... a tak láska padá na podzim do bílejších rán..." Oba ty texty napsal Wabi Ryvola. Jeho bratr Miky na něj ve zmíněném doku-

Foto -ah-

mentu vzpomíná s velkým respektem a stejně tak na ostatní, s kým měl tu čest na osadě Zlatý klíč pobývat. Svoje vyprávění končí jednoduchými slovy o tom, co je v životě to hlavní - mít kolem sebe dobré lidi. A právě tramping tady u nás po celých těch sto let své existence měl tohle jako svůj hlavní cíl: sdružovat spřízněné duše, nacházet co největší soulad s přírodou, žít a nechat žít. Nezamořovat krajinu civilizačními výdobytky, vzdát se jich a mít jiné hodnoty.

Název osady, o které se v dokumentu mluví, jak se dá snadno uhadnout, je inspirován knihou Miloše Kocourka "**Srub U zlatého klíče**". Je to příběh dnes už asi skoro zapomenutý. Ale ve fondu pobočky ŠK Za Parkem ještě přežívá, a tak si jej můžete přijít půjčit. A také vás zveme na výlety organizované naší strakonickou ZO ČSOP. Jak jsem psala v [Kompostu č. 1/2014](#), ochrana přírody není hobby a práce v ČSOP není totéž co tramping, ale jsou chvíle, kdy by nás necvičené oko rozeznalo od trampů jen dost těžko - třeba na venkovském nádraží nebo při schůzce Ledňáčků, když sedíme u ohně. Někdo z nás si při pohledu do plamenů možná v duchu pomyslí zrovna na "Prokletou vůni hor" a pobrukuje si: "... život jde dál a já při tom byl..."

Podstatné je, že se pohybujeme venku, a i když jsou naše akce organizovány knihovnou a pravidelně při nich kolují knížky, jde nám o spojení přijatých vědomostí nebo i beletristických obrazů s tím, co můžeme vidět a udělat sami. Miki Ryvola, dlouholetý pracovník Lidového nakladatelství, autor několika povídek a textů ve sborníku "**Potlach, aneb, Čaj s příchutí jehličí a rumu**" (sestaveného v roce 1998 Janem Vyčítalem), "**Trampských anekdot**" (1978) nebo půvabné knížky "**Kniha, přítel člověka. Člověk přítel knihy**" (1989), to vidí podobně jako my: "... Dělat knížky je veliká radost, kniha je nádherný artefakt a dnešní čumění do nejrůznějších obrazovek mě upřímně děsí. Kniha rozvíjí fantazii, bez fantazie není romantika, bez romantiky asi není tramping... A virtuální trampování si opravdu nedovedu představit..." (viz rozhovor [zde](#)). -ah-

Prosinec očima Jirky Wagnera

Prosinec je asi nejvíc měsícem dětí. Jejich nadějného očekávání mikulášského a hlavně Vánoc. Často přináší první pořádný sníh, který ještě voní novotou a poezií. *Prosinec rok končí, ale zimu začíná.* V dávných dobách byl prosinec měsícem výmlatu obilí, to nesměl žádný cep zahálet. Ale co s tím dnes, když obilí vymlátí kombajny hned při sklizni. Prosincová zima bývá nejpěknější v polovině měsíce. (*Svatá Lucie je královna zimy*). Zimu střídají oblevy: často je to obleva mikulášská, ale hlavně ta vánoční, která dost často pokazí dětem zimní radovánky (*Na Adama a Evu, čekejte oblevu*). Ale k radosti dětí se to zase brzy spraví. *O Silvestru papeži, snížek si už poleží.* Křesťanské Vánoce dojmají. Pohanský slunovrat přináší naději na další jaro.

Foto Jiří Wagner

ZAVÁTÝ ZÁHON.

Pod sněhem však zelená
nať petržele!

(kolem Vánoc)

NIKDE NIC K SNĚDKU.

Ale hejno vrabečků
vždy něco najde.

SNÍH! VEČER ZNOVA.

Málo však.
Kostky v dlažbě
jen orámoval.

(obleva)

JE NOC. SNÍH MĚKNE.

Barevná světla města
třpytí se pěkně.

(Silvestr)

PO OHŇOSTROJÍCH

barev a petard
tíše
probleskly hvězdy.

Úvahy K. Klostermanna o bezcitnosti aneb Napsáno před sto lety

Nedávno byla panem Ondřejem Fibichem vydána kniha "Vzpomínky na Šumavu IV." - jde o zapomenuté zápisky Karla Klostermanna (1848-1923), nalezené porůznu v pramenech dnes už nedostupných, např. z titulu „Kulturní naléhavost“ z roku 1920. Jistě budou pro čtenáře milým překvapením. Pro mě zejména poslední kapitola nazvaná "Moje vyznání", a protože se týká důležitého tématu, ochrany přírody, ráda bych se s vámi o některé úryvky podělila.

Tyto řádky psal K. Klostermann krátce po skončení I. světové války a naléhavě varoval proti zesurování dospělých i dětí a proti tomu, aby se něco takového bralo na lehkou váhu. Záleží přece na tom, jaké vzory a jaké vlivy si před sebe klademe a jak my sami působíme na své okolí. Dává za příklad svou rodinu, v níž měl možnost prožívat pěkné vztahy a kde byl důsledně veden k dobrému chování vůči lidem i přírodě. Tatínek mu například dovolil zřídit si doma vlastnoručně zhotovené terarium s listnatými rostlinami a s vodní nádržkou, které zabydlel několika ještěrkami, rosničkami, různými druhy hmyzu a dvojicí bílých myšek. Zval si pak kamarády a po letech na to vzpomínal jako na nejšťastnější dny svého života. Jeho otec měl také radost a porovnával tuto zábavu s bezduchým týráním zvířat nebo třeba se střílením po králících a ptácích, což se tehdy často dělo a děti za to bývaly dokonce chváleny: *"... ba zaučují ho, aby z něho byl nikoli rozumný, vši úcty hodný představitel ušlechtilé myslivosti, ale bezcitný, v zabíjení, v krvi se kochající ukrutník..."*

Zle se k přírodě chovali hlavně potomci velmi chudých rodin, ale také zhýčkané děti z nejbohatších poměrů. Stejně tak poukazoval K. Klostermann na ty dospělé, kteří podleli bojovnosti nebo chamtivosti a otupěli ve svých citech. Volal po mravním i hmotném povznesení jak jedince, tak i společnosti a po tom, že *"... že je třeba buditi v srdci mládeže a lidí vůbec soucit s utrpením všech živoucích tvorů; že kdo cítí s trpícím zvířetem, bude cítiti i s trpícím člověkem..."* Pokud by se to dařilo, pak *"... tím méně bude třeba boje třídního, poněvadž tento boj se stane zbytečným..."* K. Klostermann chápal důvody, proč k třídnímu boji došlo, ale neviděl v něm dobrý způsob, jak by mělo lidstvo jeho cílů (sociální spravedlnosti aj.) dosáhnout. Důrazně proti němu varoval a volal místo něj po boji proti citové otrlosti.

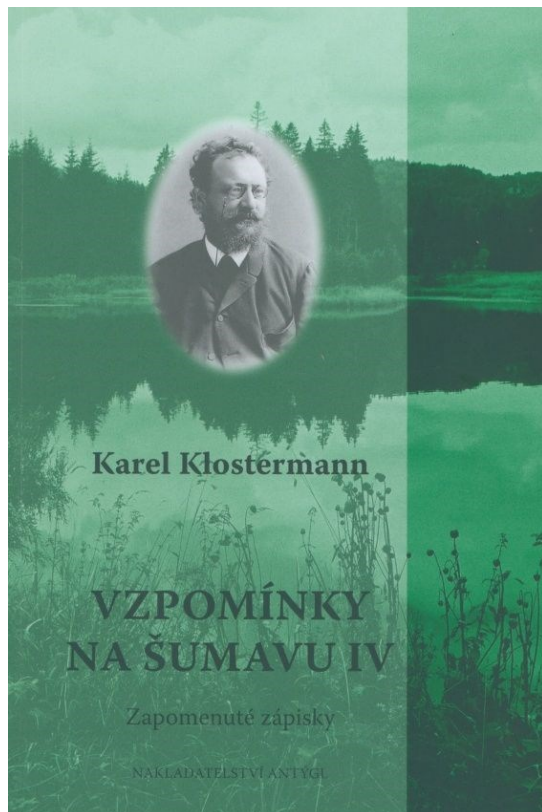
S vědomím, že cit k přírodě a k bližním nelze od sebe oddělit, si stýskal, že *"... spolků proti týráni zvířat a na ochranu ptactva máme v naší republice – aspoň na území s obyvatelstvem československým – méně nežli prstů na jedné ruce a o počtu členstva raději pomlčím, protože nechci a nemohu lháti a pravdu říci se stydím a se obávám, že cizina by si toho mohla povšimnouti a učiniti si posudek, jenž by nepřidal cti naší kulturní vyspělosti..."* Podívoval se, jak mohou lidé opomíjet něco tak zjevného jako skutečnost, že *"... za války se dostalo zvířatům hojného přídělu útrap a muk, bylo by spravedливо, aby nyní, kdy je po válce, se jim také dostalo přiměřeného přídělu soucitu..."*

Sám vzorný křesťan, kritizoval mnohé své souvěrce, že žijí nestřídmě a že i u druhých tolerují vykořisťování zvířat pro náš užitek a zábavu. Upozorňoval na to, že v tomto se lépe chovají národy vyznávající jinou víru, například Indové.

Všímal si toho, jak se krajina kolem něj proměňuje a jak jí škodí například příklon k pěstování jehličnanů: *"... Drobného zpěvavého ptactva, zvláště nejužitečnějšího hmyzožravého, u nás velmi značně ubylo a to hlavně proto, že ubylo vhodných pro ně míst, kde by mohlo hnízdit. Tito ptáčkové, slavíci, pěnice, sedmihláskové, čermáci, červenky, černohlávkové, drozdi, kosové – černí i zlatí – sýkorky atd. staví svá hnízda buď v korunách košatých listnatých stromů nebo poblíže zemi v nízkých, ale hustých křovinách... Člověk, lakotný a pachtící se za okamžitým ziskem, porušiv rovnováhu, již hledí zachovati příroda, snažíc se zabrániti tomu, aby se nerozmnožovali příliš ti kteří její tvorové na újmu druhých, sám sobě nejvíce uškodil. Kéž budoucí pokolení napraví, co zavinila předešlá... Musilo uplynouti 70-80 let, nežli naše lesní správy si uvědomily, že bylo přece jen věcí povážlivou, když se listnaté stromoví vytlačovalo takřka úplně z lesního hospodářství, a že nezbytno vrátiti se k dřívě všude se vyskytujícím smíšeným podrostům..."*

Myslel i na tvory nepatrné, opomíjené. Byl okouzlený dílem přírodovědce J. H. C. Fabreho (1823-1915) a doufal, že si získá oblibu u mládeže a bude inspirovat ke zvědavosti a k obdivu k utajeným zázrakům kolem nás: *"... Nemám vroucnějšího přání, ne-li toho, aby knihy, jež napsal, byly povolány odborníky přeloženy a četba jejich aby pokud jen lze se u nás rozšířila a zdomácněla..."* Sám měl hmyz a jinou drobotinu velmi rád a varoval před tehdy všeobecně pěstovaným přírodovědným sběratelstvím. Pozoroval velký úbytek motýlů, brouků atd. a příkládal to právě tomu, že jsou zabíjeni, byť šetrně, tolika školáky i dospělými, a přitom by stačilo využívat sbírek školních a muzejních, spravovaných odborníky.

Předpokládám, že i vám připadají Klostermannova slova nanejvýš aktuální i dnes, ačkoliv je napsal skoro přesně před sto lety. Je to smutné, že se na cestě k jeho ideálům dosud nic moc nezměnilo? Nebo je naopak krásné, že už tehdy se našli lidé se schopností zřetelně vnímat nepravosti a

nabádat k nápravě? Život je složitý, bez určité míry těžkostí se zřejmě nikdy neobejde, ale snaha bránit utrpení všude, kde je řešitelné, to je úkol všech generací, i té naší. I k nám K. Klostermann promluvil stejně naléhavou řečí, jakou se obrátil k mladému čtenáři své doby: "... Ty budeš pozorovat a radost brátí ze všeho, co vypožoruješ, ale vraždit nebudeš, nepozdvihneš ruky, aby bez potřeby ničila život byť i nejmenšího, nejnepatrnějšího živého tvora, jsa si vědom, že i ten má svůj účel ve velké domácnosti matky přírody, že nebyl stvořen zbytečně, třeba že jsi ty ještě nepoznal jeho účelu..." -ah-

Listovka

Foto Jiří Wagner

Fotominifejeton - O kouzlu Vánoc

Občas zahlédneme někde na obrazovce či na fotce polární záři a vzdycháme nad barvami tohoto severského jevu. Trochu smutní, že takovou zimní podívanou u nás nemáme, nebo jen zřídkakdy a nanejvýš jen trochu.

Nesmutněte, nevzdychajte! Prozradím vám objev, který jsem učinil před pár lety a který barevnost polárních září předčí: stačí jen zamrzlá voda, třeba v sudu na zahradě. Ne moc, nejlepší je led tak o tloušťce 2 až 3 cm. A pak vezměte kladívko a tu a tam lehce klepněte do ledu. A když se zadaří, rozzáří se barvy netušené. Nesnažte se ten optický jev hned fyzikálně vysvětlovat. Nechte se nejdřív aspoň na chvíli okouzlit!

Tak pohodové Vánoce! Jiří Wagner

Nad jedním grafem

Když jsem se začal zajímat o počasí - a to už je hodně dávno - byl v televizi jen jeden program a vysílat se začínalo až večer. V relaci o počasí vystoupil pan doktor Koubek, v ruce ukazovátka a před sebou otočný stojan se třemi, na papíru ručně malovanými synoptickými mapami. A na těch mapách ukázal ukazovátkem rozložení tlakových útvarů a front a oznámil počasí na zítra, na pozítří a na další den. A to počasí pak taky tak bylo a nikdo nic neřešil. O počasí se starali jen meteorologové a lidé měli zase své starosti.

Dneska patří počasí vedle fotbalu a politiky k oborům, kterým rozumí každý v každé hospodě. Prostě televize či rádia nám nedávají vydechnout, relace o počasí jsou na programu častěji než co jiného. Předpovědi počasí – i to je dnes byznys. A tak jakmile se objeví na obzoru vítr, snížek, deštík, horko, mrazík, náledíčko apod., už letí éterem varování před kalámitami.

Cokoli trochu meteorologicky zajímavého se ihned prezentuje ve zprávách, agentury denně dodají nějakou tu kalámitu ze světa - a není divu, že lidé jsou už těmi informacemi trochu zvyklí. A do toho ty poplašné zprávy o klimatických změnách,

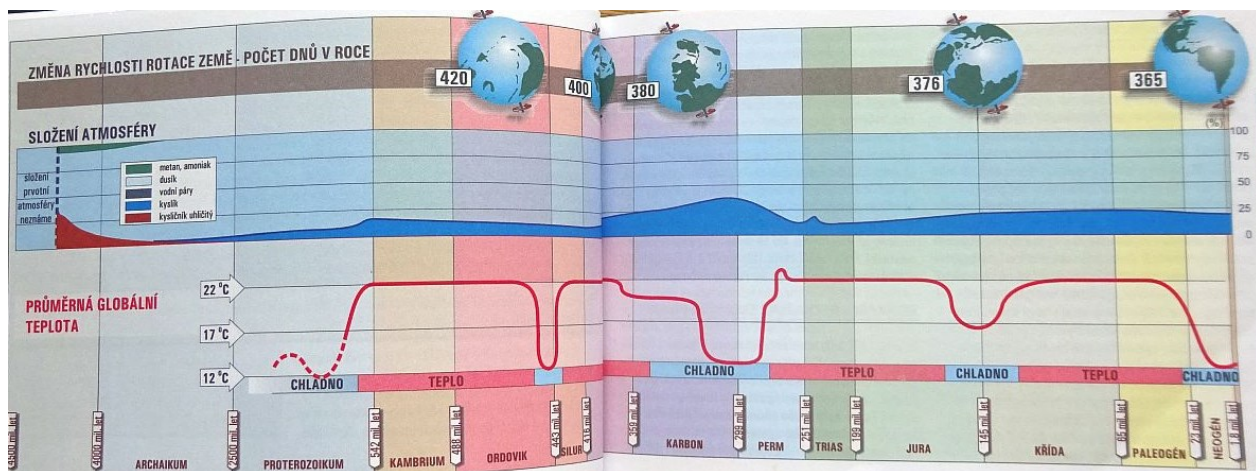

Foto Jiří Wagner

které přijdou když ne už napřesrok, tak nejdéle do deseti let apod. Ne, já to nechci zlehčovat. Opravdu ne. Vzhledem k technickému pokroku je naše civilizace, pokud jde o počasí, čím dál zranitelnější. Když před sto lety napadl na zimě sníh, lidi prostě vytáhli saně, zapřáhli koně, zacinkaly rolničky a básník psal: *Hlas zvonů táhne nad závějí...* Jo, nad závějí! Dneska stejná situace vyvolává téměř paniku, mobilizaci sněžných pluhů, řetězové havárie na dálnicích, problémy na železnicích, vyhlášení kalámitního stavu atd. a atd.

Když tak poslouchám či čtu všelijaké úvahy o počasí a o klimatických změnách, mám neodbytný pocit, že už došlo k určitému zmatení pojmů. Že si nějak pleteme pojmy meteorologie a klimatologie. Meteorologie se zabývá počasím současným nebo vbrzku budoucím či nedávným. Ale klimatologie, to není počasí posledních deseti let, ani posledních sta let. Klimatologie popisuje počasí za mnohem delší dobu, než je jeden lidský věk. Výkyvy počasí jsou projevy meteorologické. Z jejich výskytu za posledních pár desítek let ale ještě nemůžeme s jistotou mluvit o změnách klimatu neboli podnebí.

V knížce „Svět v souvislostech“ (Haškovec, Miller, Ryčovský a kolektiv), kterou vydal v r. 2005 Albatros v edici OKO, jsem našel zajímavý graf. Z geologických poznatků je zde znázorněn průběh globální teploty Země za posledních cca 500 milionů let na naší Zemi. A co vidíme? Že po většinu tohoto období se globální teplota držela na 22°C. V jen v relativně krátkých obdobích klesala na 12°C. Že se tedy dlouhá období tepla střídala s krátkými obdobími chladna. Připomínám při pohledu na tento graf, že milión let je zde ještě nerozlišitelnou epizodou.

V současné době jsme zrovna v tom chladném období. Takže nás zřejmě asi čeká oteplení. Někteří vědci však míní, že spíš doba ledová. A jiní zase.... Prostě jak říkal dobrý voják Švejk ohledně situace na frontě: Nic není jisté! K čemu to tedy, ty úvahy v řádu miliónů let, když nedohlédneme ani sto let dopředu a tisíc let je z hlediska našeho žití věčností?

K čemu? Aspoň k tomu, že než začneme přemýšlet o klimatických změnách, měli bychom si uvědomit, že zemské klima tu není od včerejška. A jeho změny v minulosti byly pravidlem - a byly někdy tak drastické, že to nepřežila většina tehdejších živočichů. Že přežili jen ti, kteří se změnám dokázali přizpůsobit. **Jiří Wagner**

Zdraví a strava

Bezobalové vaření

Tématu předcházení vzniku jednorázových a zbytečných obalů jsme se na stránkách časopisu už mnohokrát věnovali a věnuje se mu i doplněk promítání nového dokumentu A plastic ocean (viz str. 11). Jednou z možností, kde můžeme z dlouhodobého hlediska ušetřit produkci velkého množství (zejména plastových) obalů, je naše stravování, resp. plánování jídelníčku. Kromě volby šetrnějších obalů při výběru potravin se můžeme v mnoha ohledech chovat i zcela bezobalově, a to dvěma hlavními způsoby. Prvním je využití vlastních obalů (sáčků, tašek) při nákupu kusového nebaleného zboží. Pro tuto oblast je asi nejpodstatnější vytvoření si návyku zahrnout sadu pytlíků do běžné výbavy našich zavazadel. Případně můžeme využít stylovějších a trvanlivějších sáčků z nejrůznějších materiálů - tzv. frusacků.

Druhou oblastí jsou překotně se rozvíjející bezobalové obchody. Zde si můžeme libovolně plnit své vlastní donesené nádoby

Foto Darina Vernerová

základními „sypanými“ potravinami. Bezobalové obchody dnes rozšiřují svůj sortiment např. o vlastnoručně mleté mouky, oleje, koření a další suroviny.

Naší nejbližší možností k bezobalovému nákupu byl prozatím Písek s poměrně dobře zásobeným obchodem (sortiment viz [zde](#)). Zanedlouho by se však měl otevřít podobný podnik i ve Strakonících. Bližší informace přineseme určitě v některém z dalších čísel.

Na první pohled by se mohlo zdát, že bezobalové vaření přináší spoustu různých omezení. Což je pravda jenom do chvíle, kdy si uvědomíme, že tento koncept tu není jenom pro ty, kteří se tak chtějí stravovat ze 100 %. Velký krok správným směrem uděláme i dílčími změnami, třeba u surovin, které používáme ve velkém množství. Tento způsob plánování v kuchyni nás nasměruje i ke zdravějším pokrmům, založeným

Kedlubnová polévka s kroupami

Ingredience: ječné kroupy střední (šálek), dvě střední kedlubny, 2 větší brambory, 2 mrkve, cibule, 3 stroužky česneku, majoránka, drcený pepř, sůl, rostlinný olej

Postup přípravy: Kroupy uvaříme v samostatném hrnci doměčka. Ve velkém hrnci orestujeme na oleji nadrobno pokrájenou cibuli. Přidáme na kostky pokrájené kedlubny, brambory a mrkve. Osolíme, opepříme a pár minut restujeme. Zalijeme vroucí vodou a vaříme doměčka. V závěru přidáme česnek, krátce povaříme a umixujeme

dohladka. Do umixované polévky přidáme uvařené kroupy, majoránku, dochutíme a necháme přejít varem.

Jíškovaná čočka

Ingredience: čočka, cibule, hladká celozrnná pšeničná mouka, rostlinný olej, sůl, ocet

Postup přípravy: Čočku namočíme alespoň na dvě hodiny do vody, scedíme a vaříme v nové vodě doměkka. Na pánvi si připravíme cibulovou jíšku (nadrobno pokrájenou cibuli orestujeme na oleji dozlatova, osolíme, zasypeme moukou, dobře rozmícháme a vodou dotvoříme požadovanou konzistenci). Jíšku přidáme do čočky, ze které se nám vyvařila většina vody. Dosolíme, ochutíme octem a necháme přejít varem.

Foto -ah-

Pivní těstíčko na obalování

Ingredience: pivo, hladká celozrnná pšeničná mouka, lahůdkové droždí, sůl, kurkuma, drcený pepř

Postup přípravy: Do mouky přidáme několik lžic lahůdkového droždí, osolíme, ochutíme pepřem, kurkumou a rozmícháme s pivem do konzistence řidšího těstíčka. Obalujeme zeleninu na smažení (květák, brokolici...), kterou jsme zhruba 5 minut předvařili v osolené vodě.

Dýňový koláč s drobenkou

Ingredience: polovina střední dýně hokaido, jáhly (šálek), hladká celozrnná pšeničná mouka (šálek), vlašské ořechy (půl šálku), cukr (půl šálku), zázvor (2 cm), rostlinný olej, sůl

Postup přípravy: Jáhly spaříme vroucí vodou, slijeme, mírně osolíme a uvaříme doměkka tak, aby se vstřebala veškerá voda. Dýni zbavenou jader uvaříme doměkka a rozmačkáme. Vše smícháme s nastrouhaným zázvorem, nadrobno posekanými vlašskými ořechy, cukrem a moukou. Těsto vložíme na pečicí papír do formy nebo na plech a pečeme na 180 °C. Po zhruba 10 minutách přidáme drobenku připravenou z oleje, cukru a celozrnné mouky (v poměru přibližně 1:1:2). Koláč s drobenkou pečeme dle tloušťky dalších 30-40 minut. Před krájením necháme v chladu ztuhnout. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Vilém Hrdlička (-vh-), Martin Chvosta, Jiří Wagner, Simona Šafarčíková, František Langmajer, Eva Legátová, Darina Vernerová, Alena Cardová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2018

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE